

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Tito a jeho partyzáni za druhé světové války
Jiří Kurc

Plzeň 2013

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra antropologických a historických věd

Studijní obor Obecné Dějiny

Bakalářská práce

Tito a jeho partyzáni za druhé světové války

Jiří Kurc

Vedoucí práce:

PhDr. Miroslav Šedivý

Katedra antropologických a historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Pízeň, duben 2013.....

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji tímto panu PhDr. Miroslavu Šedivému Ph.D. za vedení práce, cenné rady a připomínky, které mi během psaní poskytoval.

Obsah

Úvod.....	6
Politika Jugoslávie před válkou	8
Vznik a průběh odboje na území Jugoslávie.....	18
Operace Rösselsprung a socialistická revoluce v Jugoslávii	31
Závěr.....	39
Seznam literatury	40
Resumé.....	42
Přílohy	44

Úvod

Během 2. světové války zuřila partyzánský boj na území Evropy, které bylo okupováno Německem. Velmi aktivní bylo partyzánské hnutí na území Jugoslávie. Především Titovi komunističtí partyzáni způsobovali německých a italským okupantům značné problémy a v důsledku svých akcí zde vážaly značný počet nepřátelských jednotek. Během bojů také získali mnohé přívržence, jejichž podpora jim velmi pomohla při převzetí moci na konci války a její konsolidaci v poválečných letech. Právě Titovi a jeho partyzánům se věnuji v této bakalářské práci, jejímž hlavním cílem je analýza vzniku a průběhu partyzánského povstání v Jugoslávii

Tato práce je rozdělena do tří kapitol. V první z nich se zmiňuji o zahraniční politice Jugoslávie, která způsobila válku s Německem a skončila porážkou jugoslávského státu. Druhá kapitola pojednává o vzniku dvou odbojových skupin v Jugoslávii: četníků a partyzánů. Je zde především analyzován vzájemných vztah těchto uskupení a jejich velitelů a současně i jejich boj proti nepřátelským mocnostem v letech. Třetí kapitola analyzuje závěrečné období války, která skončila vítězstvím Tita a jeho partyzánů.

Při psaní této práce mi byla velice nápomocná německá edice pramenů *Europa unterm Hakenkreuz, Die Okkupationspolitik des deutschen Faschismus (1938–1945) Achtebändige Dokumentenedition Band VI: Die Okkupationspolitik des deutschen Faschismus in Jugoslawien, Griechenland, Albanien, Italien und Ungarn (1941–1945)*. Tato práce obsahovala zprávy německých velitelů, kteří sloužili na území Jugoslávie a dalších států. Dále mi při psaní pomohla anglická studie *Tito's Partisans*, která obsahovala informace o důležitosti studentů u partyzánů. Velice nápomocná mi byla kniha *Jugoslávie 1918–1992: vznik, vývoj a rozpad Karadjordjevicovy a Titovy Jugoslávie* od Jože Pirjevce, která podrobně popisuje zahraniční politiku Jugoslávie. Pochopit politiku jugoslávské exilové vlády mi pomohla i kniha od německého profesora a historika Detlefa Brandese, která se jmenuje *Exil v*

Londýně 1939–1949, Velká Británie a její spojenci Československo, Polsko a Jugoslávie mezi Mnichovem a Teheránem.

Mezi českými autory jsem nejvíce čerpal z knih českého historika Miroslava Tejchmana, kterého považuji za odborníka na Balkánský poloostrov. Nejdůležitější z jeho knih, které jsem využil je *Boj o Balkán: balkánské státy v letech 1939–1941*, ve které bohužel chyběly informace o jednání mezi partyzány a Němci. Chybějící informace jsem čerpal z knihy od historika Jana Pelikána, *Dějiny Jugoslávie (1918–1991)*. Další kniha, kterou jsem velmi využíval, je kniha od Miroslava Šestáka *Dějiny jihoslovanských zemí*.

Politika Jugoslávie před válkou

Po zavraždění krále Alexandra v Marseille v říjnu 1934 nastala otázka, kdo převezme vládu nad Jugoslávií. Alexandr měl sice syna Petra, který nastoupil později na trůn jako Petr II. (v některé literatuře označován jako Petar II.). Ten však v době otcovi smrti nebyl plnoletý. Podle závěti se regentem stal jeho strýc Pavel Karadjordjević.¹ Ten se chopil vlády a setrval zde až do roku 1941. Dalšími členy regentské vlády byli Radenko Stanković a Ivan Petrović.²

Samotná existence Jugoslávie byla již před válkou ohrožována Itálií. Regent se s ní proto pokusil navázat lepší vztahy, což se mu na čas podařilo. V březnu roku 1935 Mussoliniho vyslanec v Bělehradě hrabě Viola di Compalto ujistil regenta, že italská vláda nebude jakýmkoliv způsobem bránit rozvoji Jugoslávie a ohrožovat její jednotu a územní celistvost.³ Zahraniční politiku Jugoslávie v této době vedl Milan Stojadinović, o jehož kvalitách prohlásil jeden francouzský diplomat: „*Vedl zahraniční politiku se zápletem zkušeného tanečníka kola a točil se mezi Paříží a Londýnem, Berlínem a Římem.*“⁴ Poté, co Itálie zaútočila na Habešské císařství v roce 1935, se vztah mezi Jugoslávií, Německem a Itálií začal postupně zhoršovat. Berlín, vědom si současné italské indispozice v Jugoslávii, na to reagoval agresivní ekonomickou politikou vůči všem balkánským státům. Agresivita se časem zvyšovala a Velká Británie tomu nemohla zamezit. Stojadinović doufal, že po přerušení obchodních kontaktů s Itálií budou prázdnou státní pokladnu plnit Francouzi a Britové, což naneštěstí pro Jugoslávii nevyšlo. Ve své vládě se nechával Stojadinović inspirovat Hitlerem.⁵ Ministr zahraničí byl sice schopný politik, jeho náklonnost k nacismu však vyvolala averzi regenta, který Stojadinoviće odvolal.

¹ Viz příloha č. 1

² ŠESTÁK, Miroslav, *Dějiny jihoslovanských zemí*, Praha, 1998, s. 219.

³ PIRJEVEC, Jože, *Jugoslávie 1918 – 1992: vznik, vývoj a rozpad Karadjordjevicovy a Titovy Jugoslávie*, Praha 2000, s. 110.

⁴ Tamtéž, s. 114

⁵ TEJCHMAN, Miroslav, *Balkánský fašizmus: Fašistické hnutí a organizace v zemích jihovýchodní Evropy*, Praha 1989, s. 34.

Tento krok vyvolal v Německu i Itálii velkou vlnu nespokojenosti. Italský ministr zahraničí prohlásil, že jugoslávská karta jeho odchodem ztrácí pro Itálii 90% své hodnoty.⁶ Německo začalo zvyšovat dovoz z balkánských zemí, čímž si je ekonomicky připoutalo. Mussolini sledoval toto sblížování mezi Německem a Jugoslávií s velikou nelibostí. Podle jeho názoru měla být Jugoslávie pod italskou ochranou jako protektorát.

Jugoslávie měla důvody obávat se italských či později německých mocenských ambicí, protože ačkoliv byla velikým státním útvarem na Balkáně, oslabovaly ji problémy vyplývající z malé industrializace země, slabé armády a národnostních problémů. Jediný průmysl byl ve Slovinsku a některých větších městech. Armáda byla ve velmi špatném stavu. Vojenská výzbroj byla zastaralá. Zásoby munice byly nedostatečné. Armáda měla 110 tanků a 200 letadel, které se mohly zapojit do případného konfliktu, ale byly to převážně stroje z období první světové války.⁷ Velikou slabinou byla národnostní heterogenita obyvatelstva, kdy v zemi žili Srbové, Chorvati, Slovinci, Bosňáci, Makedonci a několik menšin. Nežili pospolu, ale vedle sebe. Nejvíce animozity vládlo mezi Chorvaty a Srby. Po přepadení Polska a vypuknutí druhé světové války dne 1. září 1939 byla konečně podepsána smlouva mezi Chorvaty a Srby. Ovšem bylo již příliš pozdě, aby snížila napětí mezi oběma národy.

Po vypuknutí druhé světové války se Jugoslávie pokusila zachovat si neutralitu, a proto se snažila vycházet s oběma válčícími stranami. Tato strategie se později ukázala být neúspěšnou a zatáhla Jugoslávii do krvavé světové i občanské války. Německo začalo své diplomatické snahy, aby začlenilo Jugoslávii k Ose. V listopadu 1940 přistoupilo k Ose Maďarsko a Rumunsko. Jugoslávie začala být obkličována proněmeckými satelity. Navzdory tomu se i nadále snažila zachovat si neutralitu.

Mussolini záviděl Hitlerovi diplomatické a válečné úspěchy a chtěl se mu vyrovnat. Znovu začal uvažovat o rozdělení Jugoslávie. Hodlal k tomu

⁶ PIRJEVEC, s. 114

⁷ http://www.druhasvetova.kx.cz/?p=partyzani/Jugoslavsti_partyzani

využít všech výhod, které měl k dispozici. Provokoval Makedonce, Albánce, katolické kruhy, Stojadinoviće a podle mínění jugoslávské vlády také komunisty.⁸ Jeho skrytým triumfem však byl Ante Pavelić, který v dopise svému zástupci v USA oznamoval, že „*podle Mussoliniho plánu bude Chorvatsko brzy obsazeno a osvobozeno*“.⁹ Tento dopis byl však zadržen FBI. Jugoslávie měla navzdory špatné armádě dobře fungující výzvědnou službu. Pavel si byl tudíž vědom Mussoliniho intrik, a proto nařídil částečnou mobilizaci armády. Jeho dalším krokem bylo zajištění vojenské pomoci ze strany Velké Británie. Bohužel odpověď, která mu byla z Londýna odeslána, ho zbavila víry v britskou pomoc.

Stalin, který byl znepokojen úspěchy německé diplomacie a armády, okamžitě souhlasil s návrhem, který mu nabídl regent Pavel Karadjordjević, a do tří dnů odpověděl. Díky podpisu obchodní smlouvy v květnu 1940 byly v červnu navázány mezi Jugoslávií a SSSR i diplomatické styky, což byla převratná událost, protože pro vládu v Bělehradě byl Sovětský svaz do té doby říší zla. Jugoslávie měla dále spojeneckou smlouvu s Řeckem, které bylo v říjnu 1940 napadeno Mussolinim. I přes existenci této smlouvy se omezila pouze na dodávky potravin, koní a zbraní. Kvůli slabému hospodářství musela později upustit i od těchto dodávek. Regentská vláda se obávala aktivněji pomoci spojeneckému Řecku.

Po neúspěchu italské ofenzívy proti Řecku začal Hitler připravovat operaci „Marita“ k obsazení Řecka (později byl plán rozšířen o plány útoku na Jugoslávii). Navíc se jako pomoc řeckým vojskům vylodila britská armáda. Jugoslávská vláda uvažovala o zapojení do války proti Itálii za předpokladu, že bude ohrožena Soluň, kterou považovalo vrchní jugoslávské velení za strategický přístav. Britové se snažili vytvořit tzv. Soluňskou frontu, kde by byli schopni odolávat Italům a popřípadě i německým vojskům. S tímto plánem však nesouhlasili Řekové, protože by museli vyklidit řeckou část Makedonie. Argumentovali navíc tím, že pokud zůstane Jugoslávie neutrální, nebude

⁸ PIRJEVEC, s. 114.

⁹ Tamtéž.

třeba vytvářet Soluňskou frontu. Jugoslávie se dostávala čím dál tím víc do pozornosti obou bojujících stran.

Důležitost Jugoslávie byla zjevná. Německo chtělo mít zajištěný Balkán před invazí do SSSR a Britové potřebovali neutrální Jugoslávii, aby je Německo nemohlo napadnout ze základen, které měli na území svých balkánských satelitů. Nyní se rozhořel diplomatický boj o Jugoslávii. Britové potřebovali jugoslávskou armádu, aby jim pomohla zničit Italy v Albánii, naopak Němci chtěli tuto zemi jako spojence, v horším případě ji potřebovali neutrální. Hitler spoléhal na jugoslávského ministra zahraničí Alexandera Cincar-Markoviće, který byl proněmecký.

Anglický premiér Winston Churchill trefně charakterizoval regentovu politickou situaci svému ministrovi zahraničí Anthonymu Edenovi: „*Ve své nynější pozici se Pavel podobá nešťastníkovi, který nemůže ven z tygří klece a doufá, že zvíře nerozdráždí, hodina oběda se však nezadržitelně blíží.*“¹⁰ Němci potřebovali přes území Jugoslávie přepravit vojenský materiál a vojska, aby mohli na uskutečnění plánu „Marita“. Proto němečtí diplomaté vyvíjeli velký tlak na jugoslávskou vládu. Britové usilovali o to, aby se Jugoslávie přidala na jejich stranu a nedala povolení k průjezdu nepřátelských jednotek a materiálu.

Aby získala Jugoslávii na svoji stranu, byla Velká Británie ochotna porušit svoji zásadu neměnit za války nic na teritoriální rozloze státu, a navíc přišla s možností, že by Jugoslávie získala část území na úkor Itálie, především Istrii. Naopak Hitler po dobytí Řecka nabízel za povolení tranzitu přes území monarchie odměnu, jmenovitě Soluň.¹¹ Dne 24. února 1941 se regent po dlouhých úvahách rozhodl odjet na schůzku s Hitlerem, kde se měla probírat otázka přístupu monarchie ke svazku Osy. Když 2. března německé jednotky generála Lista překročily hranice Bulharska, byla Jugoslávie doslova přitlačena ke zdi.

V Bělehradě se začalo diskutovat o tom, co bude chtít Osa od Jugoslávie a jaké jsou možnosti jugoslávské vlády. Několik dní před vstupem

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ HRADEČNÝ, Pavel, *Dějiny Řecka*, Praha 2001. s. 568

německých vojsk do Bulharska informoval generál List, že potřebuje jugoslávský souhlas k přepravě vojenského materiálu přes území tohoto státu.

Pavel se rozhodl navštívit Hitlera a 4. března odcestoval do Berchtesgadenu, kde se ho Hitler během jednání, které trvalo čtyři hodiny, snažil přesvědčit, aby se spojil s vítěznou Třetí říší. Dále Hitler tvrdil, že především z hospodářských důvodů potřebuje ekonomicky silnou Jugoslávii, kterou bude chránit. Ale aby jí mohl pomoci, je třeba, aby Jugoslávie přistoupila k Ose. Jedině pokud přistoupí, tak ji dokáže uchránit před Itálií a ostatními státy. Regent na jeho nabídku reagoval prohlášením, že pokud k Ose přistoupí, tak se vláda neudrží ani týden, protože jeho krajané by nesouhlasili s aliancí, kterou má Jugoslávie se státem, který je částečně odpovědný za smrt jejich krále. Dále regent připomínal, že právo využití jugoslávského území pro vojenské záměry by byla nepřijatelná klauzule pro vládu a samozřejmě i pro něho. Nakonec prohlásil, že nemá kompetenci uzavírat takovou smlouvu bez souhlasu korunní rady, ale slíbil, že se v nejbližších dnech bude na této radě o přistoupení k Ose jednat.

Po návratu do Bělehradu předstoupil regent před korunní radu, aby její členy informoval o výsledcích jednání, bohužel nedokázal říct, jak bude Hitler reagovat v případě odmítnutí.¹² Korunní rada byla rozdělena na dva tábory. Slovinci a Chorvati tvrdili, že je nutné přistoupit k Paktu, nebo budou jejich území obsazena Němci. Srbové v čele s Cvetkovićem ovšem oponovali tím, že v případě útoku se může armáda stáhnout do jižní části země a tam odolávat útoku nepřátel, tak jako to bylo za první světové války. Teprve poté, co generál Pesić vysvětlil, že odpor by byl zlomen do šesti týdnů a že pomoc od Turků, Britů a Sovětů nelze očekávat, se nakonec korunní rada rozhodla podepsat smlouvu o přistoupení Jugoslávie k Paktu tří, ovšem za předpokladu, že budou splněny všechny podmínky. Dne 7. března informoval Cincar-Marković německého vyslance o tomto rozhodnutí a žádal, aby jugoslávská vláda dostala písemné záruky od Německa a Itálie, že nebudou požadovat volný průchod svých jednotek ani vojenského materiálu, zaručí územní

¹² PIRJEVEC, s. 114.

integritu země a závazně slíbí předání Soluně Jugoslávii po vyhrané válce. Den nato nacisté informovali Mussoliniho, aby souhlasil s podmínkami královské vlády. Poté Joachim von Ribbentrop instruoval německého diplomata, aby tlumočil regentovi, že „*státy Osy přijímají podmínky s výjimkou jediné, že totiž dost dobře nelze zcela osvobodit od závazků, vyplývajících ze 3. bodu Paktu (o vojenské pomoci), neboť celý Pakt by pak ztratil smysl*“.¹³

Dne 10. března se korunní rada usnesla, že musí trvat na požadavku nevstupovat do žádné vojenské aliance. Němci nakonec souhlasili i s touto podmínkou. Jugoslávci, kteří chtěli uklidnit veřejné mínění, žádali o povolení publikovat tuto informaci. Svolení jim dal Ribbentrop 14. března a současně varoval Bělehrad, že další ústupky již Berlín nepřipustí. Regent Pavel i jeho spolupracovníci se dostali do pastí, do které se sami vmanévrovali. To uznala i korunní rada, která se opět sešla 17. března a definitivně potvrdila ochotu podepsat smlouvu. O tři dny později toto usnesení potvrdila i vláda. Jenom 3 ministři z celkového počtu 17 byli proti, dva z nich podali demisi, ale to nemohlo způsobit pád celé vlády.

Dohoda mezi Jugoslávií a Paktem tří byla podepsána 25. března 1941 ve vídeňském Belvederu.¹⁴ Adolf Hitler přirovnal atmosféru celého aktu k „pohřbu“.¹⁵ Zároveň byl rád, že se do svazku přidala Jugoslávie, neboť, jak prohlásil, bez její účasti by invaze do Řecka byla „*vojensky mimořádně bláznivým dobrodružstvím*“.¹⁶ Reakce na podepsání Paktu byly rozdílné. V Jugoslávii probíhaly veliké protesty proti přistoupení k Ose. Začaly 25. března a vyvrcholily o dva dny později. Lidé skandovali heslo: „*Raději válku než Pakt*“.¹⁷

I jugoslávské vojenské kruhy, zvláště důstojníci odchovaní první světovou válkou, byly proti. Americká vláda později reagovala odmítnutím převozu zlatých rezerv do jihoamerických bank a britská BBC prohlásila, že

¹³ TEJCHMAN, Miroslav, *Boj o Balkán: balkánské státy v letech 1939-1941*, Praha 1982, s. 183.

¹⁴ Viz příloha č. 2.

¹⁵ Tamtéž, s. 185

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ STARAJEVIĆ, Veselín, *Dějiny Jugoslávii*, Praha 1970, s. 450.

*„nad Jugoslávii se žene bouřka. Nelze než vyslovit politování nad nejnovějšími dějinami tohoto státu. Jejich poslední kapitola však ještě nebyla napsána“.*¹⁸

Britové si již dříve pohrávali s myšlenkou státního převratu, kterým by svrhli Cvetkovičovu vládu i s princem Pavlem. Tuto myšlenku později zavrhli, protože Pavla považovali za prozápadního státníka. To se však změnilo po přistoupení k Paktu. Vhodného člověka našli v osobě generála letectví Bora Mirkoviće, který byl proslaven svým nacionalistickým fanatismem a nepříliš dobrými intelektuálními kvalitami. Jeho nadřízeným byl generál Dušan Simović. V noci z 26. na 27. března 1941 došlo v ranních hodinách k puči. Provedl ho generál Mirković s příslušníky královské gardy a leteckého pluku, tedy, přibližně 8000 vojáků. Dále měl k dispozici 60 tanků a stejný počet děl. Vzbouřenci obsadili vládní budovy a zatklí představitele vlády. V 6 hodin ráno byl sedmnáctiletý princ Petr II. prohlášen za plnoletého a ujal se moci. Jeho prvním krokem bylo pověření generála Simoviće sestavením vlády.

Regenta Pavla zastihla zpráva o převratu ve vlaku nedaleko Záhřebu. Předseda Chorvatské selské strany Vladko Maček mu sice nabídl, aby se opřel o Chorvaty a novou vládu odmítl. Pavel to však neudělal a následující noc se svou manželkou a dětmi opustil Jugoslávii a odešel do Řecka. Nová vláda, která přísahala ještě tentýž den, musela ihned řešit svůj vztah ke státům Osy. Protože se chtěla vyhnout ozbrojené konfrontaci s Německem, Itálií a jejich satelity, snažila se ujistit Hitlera, že Jugoslávie nevystoupí z Paktu tří. Jugoslávský diplomat Miloš Ninčić se snažil uchlácholit německého vyslance o loajalitu své země. Reakce Britů byla také velice zajímavá, protože Winston Churchill prohlásil, že *„je odpor dílem hrdinského jugoslávského národa, který prý znovu odhalil svou duši“.*¹⁹ Přebat však byl uskutečněn pouze Srby.

Němce zastihla změna politické situace v Jugoslávii zcela nepřipravené. Hitler okamžitě svolal schůzku s šéfem generálního štábu a nařídil speciální operaci s názvem „Strafgericht“, jejímž úkolem bylo zničení jugoslávské armády i samotného státu. Jugoslávie si byla vědoma ohrožení, a

¹⁸ PIRJEVEC, s. 120

¹⁹ TEJCHMAN, *Boj o Balkán*, s. 120.

proto se pokusila využít rivalitu mezi Hitlerem a Mussolinim, a horlivě se snažila sblížit s Římem. Duce však nechtěl s jugoslávskou vládou vyjednávat. Naopak 29. března řekl Pavelićovi a jeho ustašovcům, kteří byli s ním v Římě: „*Nadešla vaše hodina.*“²⁰ Mussolini chtěl předstihnout Hitlera a nastolit v Chorvatsku režim podřízený Itálii. Větší štěstí měli jugoslávští vyslanci v SSSR, kde byla 5. dubna podepsána spojenecká smlouva. Současně získala Jugoslávie příslib několika dodávek zbraní, ke kterým však již nikdy nedošlo.

Hitler potřeboval spojence pro útok na Jugoslávii. Proto svým spojencům slíbil rozsáhlé územní zisky. Nejsnadněji získal ke spolupráci Mussoliniho, který se obával jugoslávského útoku proti Albánii. Rumunsko a Bulharsko mělo zabránit případné intervenci Sovětského svazu a Turecka. Jediný politik, který se zmohl na protest, byl maďarský předseda vlády Pál Teléki, který si zachoval čest a 3. dubna se zastřelil poté, co musel přistoupit na Hitlerovy požadavky.²¹

K útoku proti Jugoslávii bylo připraveno 52 divizí, přes 2000 letadel a 1500 tanků. Německo napadlo bez vyhlášení války Jugoslávii v noci z 5. na 6. Dubna 1941. Jako oficiální důvod své agrese uvedlo obavy o německou menšinu žijící v tomto státě. V 7 hodin ráno kroužily nad Bělehradem německé Štuky, a přestože byl Bělehrad prohlášen za otevřené město, byl bombardován. Během tohoto útoku bylo zabito na 2000 lidí a bylo zničeno mnoho památek, mimo jiné mu za oběť padla i národní knihovna. Jugoslávské vojsko se ocitlo v rozkladu, nepřátelské armády postupovaly rychle do nitra země a nenarážely téměř na žádný odpor. Jugoslávský generální štáb fakticky neexistoval, protože se nesešel.²²

Dne 7. dubna byla obsazena Skopje, což jugoslávským jednotkám zabránilo v případném ústupu do Řecka. Dva dny na to padl Niš a 10. dubna byl po dobytí Záhřebu vyhlášen Nezávislý stát Chorvatsko, jehož osud však

²⁰ PIRJEVEC, s. 121.

²¹ HABRNÁL, Miloš, „*Rupnikova Linie*“ a ostatní jugoslávská opevnění z let 1926-41, Dvůr Králové nad Labem 2004, s. 242.

²² STARAJEVIĆ, s. 451.

fakticky závisel na libovůli Itálie a Německa. Ještě téhož dne byl vydán rozkaz jugoslávské armádě, aby ustoupila do hor, kde měla zaujmout postavení a čekat na pomoc spojenců. To se však nepodařilo. Dne 13. dubna padl Bělehrad. Král s vládou uprchl do Řecka, odkud se pak přes Ankaru a Káhiru dostal do Londýna.

Dne 17. dubna byla v Bělehradě podepsána bezpodmínečná kapitulace Jugoslávie. Podepisoval ji Cincar-Marković a generál Dragomír Janković. Po vítězství Osy nad Jugoslávií vydal německý list „Deutsche diplomatisch-politische korrespondenz“ článek s titulkem „*Vratký antikontinentální jugoslávský stát, umělý výplod Versailleského systému, se rozpadl*“.²³

Jugoslávie byla rozdělena mezi státy Osy. Německo si ze Slovinska vzalo Korutany, Štýrsko a část Doleňska. Itálie získala Lublaň, Nitransko, zbytek Doleňska a území Černé Hory. Později Itálie dostala od Chorvatska střední část dalmatského pobřeží. Dále dostali téměř všechny jaderské ostrovy a boku Kotorskou. Itálie vytvořila z Lublaně provincii, kde měli Slovinci alespoň částečnou autonomii. Maďarsko dostalo severovýchodní část Slovinska. Bulharsko dostalo jihovýchod Srbska a větší část Makedonie. Oblast Kosova byla spolu se západní Makedonií připojena k Albánii. Itálie chtěla, aby se Černá Hora stala samostatným státem, kde by vládla dynastie Petrovčů-Njegošů, ale legitimní nástupce princ Nikola odmítl za takových okolností usednout na trůn svých předků a raději dal přednost koncentračnímu táboru.

Samostatný stát Chorvatsko získalo území Chorvatska a podstatnou část Bosny a Hercegoviny. Bylo dohodnuto, že chorvatskou korunu získá člen savojské dynastie. Kníže Viktor Emanuel III. se rozhodl, že chorvatským králem bude jeho synovec Aimon d'Austa. Jedinou povinností budoucího krále bylo přijetí jména Tomislav II. Faktickou moc však neměl a v zemi vládla Ustaša. Původně byla vláda, nabídnuta nejsilnější politické straně v Chorvatsku což byla Selská strana, představitel této strany Máček však odmítl a pro okupanty se Ustaša jevila jako jediné východisko.²⁴ Zbytek Srbska

²³ PIRJEVEC, s. 127

²⁴ HERMAN, Karel, *Boj evropských národů proti fašismu v letech 1933-1945*, Praha 1988, s. 43.

dostal vlastní vládu, která byla podřízena Německu. Bělehrad byl držen v rukou Němců. Srbsko mělo velikost jako před balkánskými válkami.²⁵

²⁵ Grafické rozdělení viz příloha č. 3.

Vznik a průběh odboje na území Jugoslávie.

Po rozdělení jugoslávského území byla převážná část německých vojsk stažena, aby se připravila na útok proti Sovětskému svazu. Na území bývalé Jugoslávie zůstalo několik německých divizí, které měly chránit důležité železniční spoje a některé oblasti. O pořádek se měly starat divize i ostatních států a nově vzniklé vojenské útvary domobrany.²⁶ Tyto vojenské útvary však po všech stránkách zaostávaly za německou armádou. Ihned po svém příjezdu do Záhřebu podepsal Pavelić 15. dubna 1941 speciální vyhlazovací plán, který ovlivnil život všech Srbů na území ustašovského státu. Podle tohoto plánu měla být třetina zabita, třetina přinucena k odchodu z NDH a zbývající třetina, měla být přinucena přestoupit na katolickou víru.²⁷ Byla postavena řada koncentračních táborů, ze kterých byl nejhorší Jasanovec, kde byl jistou dobu vězněn i Maček.

Mnozí Srbové utíkali do hor, kde se přidávali k vojákům, kteří se odmítli vzdát, a začali se sdružovat kolem plukovníka Draži Mihailoviće, který se jako první zvedl k odporu.²⁸ Mihailović původně začal budovat svoje hnutí v Bělehradě, odkud později odešel do oblasti Ravna Gora, která se nachází v pohoří Suvotbor v západním Srbsku.²⁹ Zde založil partyzánskou skupinu. Tu nazval ji Četnici z tradice k četnickemu hnutí, jejich úkolem bylo bojovat proti Turkům.³⁰ V některé literatuře je toto hnutí pojmenováno také jako Ravnagorské povstání. Na počátku bojů verboval své muže z uprchlíků, kteří utekli před Ustašou, později se uchýlil k násilnému verbování sedláků.

Jako politickou základnu shromáždil Mihailović politiky z demokratických politických stran, zvláště pak z republikánské, demokratické, agrární a sociálně demokratické strany. Tito politici tvořili jádro tzv. Ústředního národního výboru.³¹ Zároveň vybudoval vrchní velení a začal vytvářet

²⁶ KENETH, s. 177.

²⁷ PIRJEVEC, s. 129.

²⁸ PELIKÁN, Jan, *Dějiny Jugoslávie (1918–1991)*, Praha 1994, s. 25.

²⁹ PELIKÁN, Jan, *Dějiny Srbska*, Praha 2005, s. 399.

³⁰ TEJCHMAN, *Boj o Balkán*, s. 78.

³¹ Tamtéž.

ozbrojené četnicke oddíly, které fungovaly na území Bosny a Hercegoviny. Další oddíly operovaly na Černé hory. Jeho taktika spočívala v občasných záškodnických akcích proti Němcům. Hlavním cílem však bylo vytvořit silnou organizaci, která by v případě vylovení britské armády v Jugoslávii, napadla Němce z týlu.³² Mihailović do oddílu přibíral pouze Srby nebo Černohorce, kteří se za tuto etnickou skupinu považovali, ostatním národům nebyl schopen dát společný nacionální cíl. Proto měl méně mužů než Jozip Broz přezdíváný Tito, který velel partyzánům. Komunistům se podařilo, dát většině obyvatel jugoslávského státu, nacionální program, který byl přijatelný pro všechny.³³ Na počátku bojů spolu některé jednotky četníků a partyzánů spolupracovali, ale šlo hlavně o výjimečné situace.

Další odbojovou organizací v Jugoslávii byli partyzáni. Tato skupina měla politickou základnu v Komunistické straně Jugoslávie, sídlící v Bělehradě. Komunistická strana byla v Jugoslávii zakázána a byla několik let v ilegalitě, což se po obsazení změnilo a komunisté, začali hrát hlavní politickou roly v rozdělené Jugoslávii, právě díky absenci ostatních demokratických stran, které odešly do Velké Británie nebo byly neutrální. S komunistickou stranou sympatizovali dělníci a převážně studenti, kteří byli organizováni v jugoslávské komunistické mládeži a sloužili jako doručovatelé tajných zpráv.³⁴ Po rozdělení Jugoslávie vyslal Tito své emisary do všech zemí bývalé Jugoslávie, aby připravili základny k odboji. Ne ve všech zemích byla příprava na povstání snadná. V Srbsku operovali četníci, Slovinsko bylo pod vojenskou správou Německa. Makedonie odmítala připojit se k povstání s odůvodněním, že je nyní součástí Bulharska a měla by se tudíž řídit rozhodnutím komunistické strany Bulharska. Po napadení SSSR Německem napsal Tito koncem června 1941 dopis kominterně, ve kterém stálo: *„Připravujeme se na povstání proti agresorovi, národ je odhodlán bojovat. Sdělte nám váš názor. Zbraní je zatím málo. Je možné je brzy získat.“*³⁵ Z toho

³² RIDLEY, Jasper, *Tito. Životopis otce Jugoslávie*, Londýn 1995, s. 152.

³³ RYCHLÍK, Jan, *Mezi Vídní a Cařihradem*, Praha 2009, s. 361.

³⁴ VUKSIC, Velimir, *Tito's Partisans 1941–45*, Oxford 2003, s. 13.

³⁵ PIRJEVEC, s. 133.

dopisu lze usoudit, že partyzáni doufali v pomoc Sovětského svazu a jeho armády. Odpověď kominterny mimo jiné obsahovala dodatek, že „*v současné etapě jde o osvobození od fašistického útlaku, nikoliv o socialistickou revoluci*“.³⁶ Tito však toto rozhodnutí nebral na vědomí. Koncem června byl Tito jmenován velitelem vrchního štábu. Dne 4. července, se rozhodl přejít od sabotážních akcí k otevřenému odporu. Nejprve se partyzáni jmenovali Antiimperialistická fronta, a později se přejmenovali na Osvobozenickou frontu, aby zviditelnili svůj záměr.

První boje začaly v Srbsku 7. července 1941 ve vesnici Bela Cerква.³⁷ O šest dní později začaly nepokoje v Černé Hoře. Ve Slovinsku začalo povstání ke konci července. Do Albánie byl vyslán Miladin Popović, ke kterému se později připojil Dušan Mugoša, který měl z roztržitých skupin komunistů vytvořit silnou organizaci. Nejdéle ze všech zemí začalo povstání v Makedonii a to 11. října 1941.³⁸ První střety mezi partyzánskými skupinami a kolaborantskými jednotkami na sebe ihned přilákaly pozornost Londýna, kam 21. července dorazil král Petar II. a část vlády z Palestiny, ale i Německa. Zprvu nejevila exilová vláda o domácí odboj žádný zájem, král chtěl vybudovat brigádu, která by pomáhala anglické armádě. Němci reagovali na rozdíl od exilové vlády na povstání velmi rychle. V Srbsku odvolali dosavadního představitele vlády Milana Ačimoviće a nahradily ho generálem Milanem Nedićem, kterému bylo dovoleno vybudovat ozbrojené síly domobrany. Mezitím se v Londýně dozvěděli o četnickém hnutí a zesílili sympatie k tomuto hnutí. Poté co Mihailović vysílačkou navázal s Jugoslávskou exilovou vládou, spojení a předal zprávu. V této zprávě stálo, že četníci drží v Jugoslávii v šachu třicet až čtyřicet německých divizí.³⁹ Tato zpráva byla však velmi nadsazená, neboť v této době zde měli Němci pouze pět divizí.

Nejlépe se dařilo povstání v Černé Hoře a v západním Srbsku v oblasti města Užice, kde vznikla Užická republika. Dne 16. září se sem přesídlil Tito

³⁶ Tamtéž.

³⁷ TEJCHMAN, *Boj o Balkán*, s. 73.

³⁸ Tamtéž, s. 74.

³⁹ RIDLEY, s. 153.

s Vrchním štábem. S Mihailovićem se Tito sešel 19. září v osadě Struganik. Mihailović se snažil Tita přesvědčit, že není vhodná doba k povstání a že zemře patrně spousta zajatých Srbů.⁴⁰ Mihailovićovo tvrzení byla pravdivé. V té době generál Keitel, zvýšil hodnotu popravených Srbů za jednoho mrtvého Němce na sto a za raněného vojáka padesát. Velitel četníků si také nemohl nevšimnout několika rozdílů mezi četníky a partyzány. Partyzáni měli na čepicích rudé hvězdy, tedy symbol komunismu. Mihailović však byl veliký antikomunista. První jednání mezi partyzány a četníky nedopadlo dobře.

Dalšímu setkání mezi oběma odbojovými skupinami však předcházela pochmurná událost. Ve městě Kragujevac bylo 21. října popraveno 2300 obyvatel, v městě Kraljevo dalších 1700 lidí, navíc 16445 lidí bylo odvedeno do koncentračního tábora Šabač.⁴¹ V této době dorazila britská mise vedená plukovníkem Duanem Hudsonem, která nejdříve dorazila do Užice. Zde se setkala s partyzány, ti však na nabídku pomoci nijak nereagovali. Další jednání mezi četníky a partyzány proběhlo 27. října v obci Brajići.⁴² Mihailović žádal o přenechání měst Užice a Čačak, to však Tito odmítl a navrhl, aby se Mihailović stal vrchním velitelem obou skupin, na to však velitel četníků nepřistoupil. Nakonec byla dojednána dohoda, že partyzáni dodají ze své zbrojovky v Užici zbraně. Partyzáni měli dodat 500 pušek a 25000 nábojů. Tyto podmínky byly splněny další den.⁴³ A četníci na oplátku slíbili, že se rozdělí o britské dodávky. K tomu však nedošlo a navíc četníci z 1. na 2. listopad přepadli Užici, byli však odraženi. Partyzáni na oplátku zaútočili na Ravna Goru. Mihailović žádal o pomoc Londýn a exilovou vládu, ti přinutily Stalina, aby uklidnil Tita.

V této době skončily přípravy první nepřátelské ofenzívy namířené proti oběma odbojovým skupinám. Včetně příprav trvala od září do prosince roku 1941. Ofenzívy se účastnily německé a ustašovské brigády v Srbsku. Italská

⁴⁰ Tamtéž, s. 154.

⁴¹ Zpráva od Franze Böhma psaná polnímu maršálovi Wilhelmovi Listovi ze dne 30. října 1941. SECKENDORF, Martin, *Europa unterm Hakenkreuz, Die Okkupationspolitik des deutschen Faschismus (1938 – 1945) Achtbändige Dokumentenedition Band VI: Die Okkupationspolitik des deutschen Faschismus in Jugoslawien, Griechenland, Albanien, Italien und Ungarn (1941 – 1945)*, Berlín, Heidelberg, 1992. s. 178.

⁴² RIDLEY, s. 155.

⁴³ STARKOVIĆ, s. 468.

armáda spolu s albánskými a muslimskými oddíly bojovala na území Černé Hory, kde se partyzánům dařilo likvidovat italskou správu. Cílem bylo zničit osvobozená území a zcela zlikvidovat partyzány i četníky. Německá rozvědka se však dozvěděla o bojích mezi četníky a partyzány a nabídla Mihailovičovi možnost spolupráce, pokud se podřídí Nedićovi. Velitel četníků to odmítl. Důvod pasivity místních obyvatel, která někde přerůstala v radost vůči německému návratu, byl dosti jednoduchý. Na osvobozených územích vedli partyzáni tažení proti kapitalistům. Probíhalo znárodňování, ale i represe proti vyšší společnosti, a dokonce proti komunistům, kteří byli považováni za trockisty. Ve Slovinsku to dospělo tak daleko, že bylo vydáno 21. prosince varování partyzánům.⁴⁴ Že pokud nepřestanou s represemi, tak je Slovinci vydají okupačním úřadům. Partyzáni se během ofenzívy s velkými ztrátami stáhli ze Srbska do Sandžaku. Četníci se uchýlili do Černé Hory, kde mnozí četničí velitelé začali pomáhat Italům v boji s partyzány. Mihailović rozpustil svůj štáb a ustoupil do Sandžaku, jednotky četníků, které zůstali, v Srbsku se formálně podřídili Nedićově vládě a začali pomáhat s pronásledováním partyzánů.⁴⁵

Tito a Vrchní štáb se mezitím na území Sandžaku rozhodli vytvořit 1. Proletářskou brigádu. K vytvoření této samostatné skupiny došlo 21. ledna 1942.⁴⁶ Mezitím byl v Londýně odvolán 11. ledna premiér Simović a byl nahrazen Slobodanem Jovanovićem, který jmenoval Mihailoviče ministrem obrany a námořnictva, čímž se četníkům dostalo formálního uznání.⁴⁷ Partyzánům se mezitím podařilo obsadit město Foča a její blízké okolí. Přesto však úderná síla partyzánů slábla, nedostávalo se jim zásob a munice. Jejich situaci ještě zhoršovali uprchlíci, kteří sem přicházeli z bývalých osvobozených území.⁴⁸ Navíc se množili dezerteři, na kterou partyzáni odpovídali popravami.

⁴⁴ PIRJEVEC, s. 139.

⁴⁵ BRANDES, Detlef, *Exil v Londýně 1939-1949, Velká Británie a její spojenci Československo, Polsko a Jugoslávie mezi Mnichovem a Teheránem*, Praha 2003, s. 161.

⁴⁶ STARKOVIĆ, s. 467.

⁴⁷ PIRJEVEC, s. 140.

⁴⁸ TEJCHMAN, *Boj o Balkán*. s. 83.

Této situace chtěli Němci využít a proto, vypracovaly plán 2. a 3. ofenzívy, které byly rozděleny do několika etap. První část 2. ofenzívy začala již v lednu 1942 a jejím cílem byla východní Bosna. Ve středním Srbsku, kde byly malé skupinky povstalců, začaly válečné operace v únoru a končily v březnu. 3. ofenzíva probíhala na Černé Hoře, Hercegovině a v oblasti horského masívu Korzara se bojovalo v dubnu roku 1942.⁴⁹ Útoku se účastnilo 3–6 německých divizí a na území Slovinska se ofenzívy účastnili i italští vojáci, četníci a příslušníci Slovinské domobrany. Během 2. ofenzívy nasadili partyzáni do boje několik ukořistěných děl a během bitvy o Kozaru dokonce i letadla.⁵⁰

Obě ofenzívy sice splnily úkol obsadit ztracená území, ale nepodařilo se zničit Vrchní štáb a ani větší část partyzánských oddílů. Partyzánům, se oproti tomu podařilo osvobodit území okolo města Bihać, kde vznikla Bihaćská republika, a navíc zformovat další tři brigády. Nejdůležitější událost se však stala 6. června, kdy rádio svobodná Jugoslávie zveřejnila zprávu, ve které byli četníci označení za kolaboranty. Tato zpráva se objevila ve Švédsku, Velké Británii a posléze ji zveřejnil i list Daily Worker.⁵¹ Winston Churchill však o Mihailovičově spolupráci s Italy věděl díky rozšifrování německého kódovacího systému. Zároveň věděl, že ho Němci považují za nepřítele a proto mu dával ještě šanci. Ale i tato šance byla promarněna. Ke konci roku 1942 svolal Tito do Bihaće zasedání Antifašistické rady národního osvobození Jugoslávie (AVNOJ). Za účelem vytvoření nové vlády. Zasedání dále odsoudilo zločiny Ustašovců, Nedićovy vlády v Srbsku a především zradu četníků a jejich velitele.

V prosinci 1942 se sešla konference v Ukrajinském městě Vinice. Zde byly projednány plány na další ofenzívu proti partyzánům, ta byla vykonána pod krycím jménem Weiss.⁵² Tato operace byla zahájena 17. ledna 1943 a

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ PIRJEVEC, s. 144.

⁵² Tamtéž, s. 148.

zúčastnily se jí 2 německé divize. Italové poslali 4 divize a NDH poslalo na pomoc 2 divize.⁵³ Velitelem ofenzívy byl generál Alexander Löhr, který prohlásil, že „*v zemi nastolí klid, i kdyby to měl být klid hřbitovní*“.⁵⁴ Partyzáni se museli stáhnout k řece Neretvě. Cestou partyzáni zničili mosty, čímž měli krytá záda a u města Konjic se rozhodli přejít řeku. V tomto městě byla silná italská posádka. Partyzáni byli zde obklíčeni a zachránit je mohl pouze zbouraný most v Jablanici, jehož trosky částečně spojovaly oba konce řeky. Na druhé straně mostu na ně čekali silné oddíly četníků. Aby Tito získal čas, navrhl jednání o příměří a výměně zajatců. Partyzáni vyslaly Milovana Djilase, Vladimíra Velebita a Koču Popoviće. Jednání probíhala v Sarajevu a Záhřebu. Jednání vypadala slibně, dokud se o nich nedozvěděli v Berlíně.

Hitler jednání odmítl se slovy, že „*s rebely se nevyjednává, rebelové zasluhují kulku*“.⁵⁵ Z tohoto důvodu Ribbentrop 21. dubna ukončil jednání o příměří. Čas, který jednání zabralo, bylo dostatečné, aby se partyzáni se svými raněnými dostali na druhý břeh. Přitom zničili většinu četnických oddílů, které se poté musely stáhnout do Srbska, kde stále měly mnoho přívrženců.⁵⁶ Jednání mezi partyzány a Němci silně znepokojilo Sovětský svaz, protože si Tito začal počínat hodně samostatně a neřídil se rozkazy kominterny. Tito na jejich rozhořčení reagoval zprávou a ve které stálo: „*Když nám nijak nepomůžete, tak nás alespoň nebrzděte.*“⁵⁷

V této ofenzívě měli partyzáni obrovské ztráty, o jejich situaci svědčí i zpráva, kterou zveřejnilo rádio svobodná Jugoslávie a ve které stálo: „*Přijmeme každého, kdo s námi bude bojovat, bez ohledu na jeho smýšlení a politické přesvědčení.*“⁵⁸ Odezva na toto prohlášení byla veliká, obyvatelé Černé Hory, Sandžaku, Bosny a Hercegoviny začali přecházet na stranu partyzánů. Ti si počínali velmi opatrně, aby nedošlo k odklonu obyvatelstva,

⁵³ RIDLEY, s. 177.

⁵⁴ PIRJEVEC, s. 149.

⁵⁵ RIDLEY, s. 179.

⁵⁶ STARKOVIĆ, s. 483

⁵⁷ RIDLEY, s. 180.

⁵⁸ PIRJEVEC, s. 150.

jak se stalo na začátku okupace. Dne 1. března tedy během ofenzívy vyslal Tito do Albánie svého emisara Svetozara Vukmanoviće-Tempa, jehož úkolem bylo přesvědčit Albánce, že vytvoření balkánského štábu je jediným prostředkem k vítězství.⁵⁹ Zasedání proběhlo ve vesnici Labinot na němž byl Enver Hodža zvolen generálním tajemníkem strany a byla zde vytvořena Lidová armáda.⁶⁰ Kvůli neexistujícímu rádiovému spojení se zpráva o úspěchu této mise dostala k Titovi až v září téhož roku,

Mezitím západní spojenci vyslali Mihialovićovi koncem roku 1942 vojenskou misi, aby byli lépe informováni o možnostech boje četníků proti Němcům. Vztahy se však začaly postupně měnit. Pomoc, kterou dostali četníci od svých západních spojenců, považoval Mihialović za nedostačující, a proto odmítl aktivněji vystoupit vojensky proti Němcům a Italům. Největší chyby se však vůdce četníků dopustil v únoru 1943, kdy se na křtinách černoorské vesnici Donje Lipovo opil a na adresu západních spojenců spustil proud urážek. Mimo jiné prohlásil o pořadí svých nepřátel, že „*první ustašovci, pak partyzáni, Chorvati a nakonec Muslimové. Až s nimi bude hotov, pustí se do Němců a do Italů*“.⁶¹ Přítomný britský důstojník to zaznamenal a odeslal do Káhiry. Tato zpráva způsobila v Káhiře a posléze ve Velké Británii vlnu nevole. Na druhou stranu dostali četníci od Velké Británie dodávku zbraní jenom jednou a to v roce 1941. Proto se četníci cítili být plně v právu, když přijímali zbraně od Italů a příležitostně jim pomáhali v boji s partyzány a ustašovci.⁶²

Západní spojenci se rozhodli navázat také spojení s partyzány. Ale ani okupanti nemeškali a začaly připravovat další ofenzívu s krycím názvem „Schwarz“. Začátek byl naplánován na 15. května 1943 a měla trvat do konce června. Italové byli o operaci Schwarz informováni jako poslední. Němci nasadili přibližně se všemi jednotkami 127 000 mužů a podařilo se jim obklíčit Vrchní štáb i operativní jádro partyzánských oddílů celkem asi 20 000 mužů

⁵⁹ JOUVENAL, Renaud de, Tito maršál zrádců, Praha 1951, s. 43.

⁶⁰ RIDLEY, s. 157.

⁶¹ Tamtéž, s. 175.

⁶² Tamtéž, s. 176.

v oblasti Durmitoru což je hornatá a těžce přístupná oblast v severní části Černé Hory.⁶³ Tita zachránil výsadek britské mise, který proběhl v noci z 27. na 28. května. Britská mise dostala označení Typical a vedl ji William Deaken. Který ve své zprávě se pochvalně vyjádřil o partyzánech, čímž jim zajistil pozdější dodávky materiálu. Dále se zmínil o Titově statečnosti, protože jako velitel poslední opouštěl tábor spolu s britskou misí. Na počátku června byl Tito spolu s Deake při přesunu překvapen německým bombardováním. Během bombardování byl zabit jeden partyzán a člen britské mise. Tito byl zraněn na paži střepinou a Deaken byl poraněn na noze.⁶⁴ Velení okamžitě převzal Aleksandar Ranković. O den později hlásil velitel operace generál Rudolf Lúters v rádiu, že *„Velké množství nepřátelských jednotek je uzavřeno ve velmi malém koridoru v oblasti Sutjesta – Piva, mezi nimi s jistotou ověřena Titova přítomnost... Nastala hodina konečného zničení Titovy armády“*.⁶⁵ Tato informace byla mylná. Tito se dokázal s částí svých jednotek prorazit a dostat se na druhou stranu řeku Sutjesky. Zbývající část takové štěstí neměla a byla zničena do posledního muže. Němečtí vojáci poté dostali rozkaz najít veškeré partyzány a bez soudu je popravit. Během tohoto rozkazu bylo v této oblasti vypáleno na padesát vesnic.

V této operaci bylo zabito přibližně 7000 partyzánů. Němcům se však opět nepodařilo zničit osvobozená území, která se rozrůstala. Na Tita byla vypsána odměna ve výši 100 000 říšských marek, později byla vypsána odměna i na Mihialoviće, která byla výrazně menší. Během této operace podal v červnu 1943 demisi jugoslávský předseda vlády Jovanović, kterého nahradil Miloš Trifunović.⁶⁶ Vládu, kterou sestavil, však nebyla stabilní a vedla k Trifunovićově demisi, která byla přijata 10. srpna 1943. Předsedou vlády byl jmenován Božidar Purić, což se ukázalo jako špatné rozhodnutí, neboť se jeho

⁶³ PIRJEVEC, s. 151.

⁶⁴ RIDLEY, s. 183.

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ BRANDES, s. 241.

vláda omezila na řízení vojenských záležitostí a přípravu poválečné hospodářské obnovy a odloží všechny vnitropolitické otázky.⁶⁷

Situace na Balkáně se značně vyhrotila po 8. září 1943, kdy kapitulovala Itálie a na Dalmatském pobřeží vypukla silná vlna odboje. Partyzánské jednotky se značně rozšířily nejen o obyvatele, ale i o italské vojáky, kteří začali bojovat na straně partyzánů a vytvořili Garibaldiho prapor. Během bojů po boku partyzánů zahynulo na 8000 Italů, což je o 3000 více než za předešlé dva roky.⁶⁸ Mezi partyzány bojovali i Češi, kteří zde měli brigádu Jana Žižky, která byla zformována 26. listopadu 1943.⁶⁹ Na počátku listopadu měli partyzáni k dispozici 300 tisíc mužů organizovaných v 9 armádních sborech, 27 divizí a 100 brigádách.⁷⁰ Kapitulace Itálie přinesla problémy i do Chorvatska, kde přeběhli některé jednotky k partyzánům, příkladem je Chorvatské námořnictvo tvořené 12 strážními loděmi a 2 monitory, které přeběhli k Titovy, plavidla sloužící na Jadranu zase ke spojencům.⁷¹

Pro Němce znamenala kapitulace Itálie veliké problémy, zvláště na Balkáně zde ubylo na 20 italských divizí a jednotky partyzánů díky ní získaly zbraně pro 80 000 vojáků, které odzbrojily. Většinu Italů odzbrojili němečtí vojáci.⁷² Hrozila spojenecká invaze na Balkán, ale i ohrožení německých vojsk v Řecku, které zde bojovaly s odbojem. Němci se pokusili obsadit ostrovy u pobřeží, což se jim podařilo až během další ofenzívy, kromě ostrova Visu, který nedokázali dobít. Na ostrově Vis byla britská základna, sloužila jim jako překladiště vojenského materiálu na pomoc partyzánům. Na konferenci v Teheránu Churchill prohlásil, že Britové budou Tita podporovat a využívat k tomu všech prostředků, protože v boji s Němci toho udělal více než Mihialović.⁷³ Do konce roku 1943 dodali Britové partyzánům přes 800 tun zbraní, potravin a surovin, většinou leteckou cestou a později i námořní cestou

⁶⁷ Tamtéž, s. 244.

⁶⁸ PIRJEVEC, s. 153.

⁶⁹ KONEČNÝ, Vratislav, *Válka revue*, Brno 2009, s. 42.

⁷⁰ ŠESTÁK, s. 237

⁷¹ TEJCHMAN, Miroslav, *Ve službách Třetí říše, Hitlerovy zahraniční jednotky*, Praha 1999, s. 85.

⁷² ŠESTÁK, s. 237

⁷³ PIRJEVEC, s. 154.

přes ostrov Vis.⁷⁴ Na konci roku 1943 byl letecky vysazen do Titova hlavního štábu Churchillův syn Randolph.

Tito si uvědomoval, že nebude moci vystupovat jménem celé Jugoslávie pokud neobsadí Srbsko, které bylo v sevření německých vojáků, četníků a Nedićových jednotek. Přestože ovládali velkou část jugoslávského území. Němci naplánovali další protipartyzánskou ofenzívu, protože jejich síly v této době velmi roztržité a neměly sílu na ovládnutí celého jugoslávského prostoru. Vytyčily si tedy skromnější cíle z nichž nejdůležitější bylo ovládnutí pobřeží Dalmácie včetně ostrovů, ovládnutí komunikací a zničení partyzánů v týlu.⁷⁵ K ovládnutí pobřeží měli Němci k dispozici 2. tankovou armádu a 3 další divize.⁷⁶ V některých oblastech byly nasazeny jednotky bílé gardy⁷⁷ a jednotky Ustaši. Boje byly v místech velmi tvrdé a Němcům se podařilo obsadit jen některá menší území. V některých oblastech Němcům pomáhali místní jednotky domobrany nebo i četníci, kteří začali efektivně pomáhat Němcům zvláště v Černé Hoře a Slovinsku. Během ofenzívy se však udála mnohem důležitější událost a to 2. zasedání AVNOJ, které proběhlo v bosenském městě Jajka ve dnech 29. a 30. listopadu 1943. Na zasedání bylo rozhodnuto o vzniku federativní výstavby republiky, exilové vládě bylo odňato právo vydávat se za vládu a králi Petru II. bylo zakázáno vrátit se do Jugoslávie. Zvláštním usnesením pak bylo rozhodnuto udělit Titovi armádní hodnost „maršál Jugoslávie“.⁷⁸ Rozhodnutí z Jajky, Stalin nejdříve zakázal vysílat v rádiu svobodná Jugoslávie z obav reakce spojenců. Teprve poté, kdy zjistil stanovisko spojenců, nechal toto rozhodnutí odvysílat.⁷⁹ Exilová vláda rozhodnutí z Jajky prohlásila za akt násilí teroru a zločinec, nikdo ji však nebral vážně. Velmoci reagovali chápavě ale oficiálně uznat rozhodnutí z Jajky nemohla ani Sovětská vláda.⁸⁰ Vláda spojených států ujistila Tita, že budou

⁷⁴ ŠESTÁK, s. 237

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ TEJCHMAN, *Boj o Balkán*, s. 129.

⁷⁷ Jednotky Bílé gardy vznikly ve Slovinsku, jako domobrana tohoto označení se jim dostalo od komunistů.

⁷⁸ VYKOUKAL, Jan, *Vznik Vývoj a rozpad Sovětského bloku 1944–1989*, Praha 2000, s. 866.

⁷⁹ TEJCHMAN, *Boj o Balkán*, s. 126.

⁸⁰ PELIKÁN, *Dějiny Jugoslávie*, Praha 1994. s. 27

dále dodávat materiál pro potřeby partyzánů, ale stále považují exilovou vládu za mluvčí Jugoslávie.

Zástupce britského tajemníka prohlásil 8. prosince v britském parlamentu: „*Naše politika spočívá v tom, že v Jugoslávii podporujeme všechny síly, které bojují proti Německu. V dané situaci podporujeme partyzány, poskytujeme jim větší pomoc než Mihialovičovi, a zcela prostého důvodu, že oni bojují s Němci podstatně více.*“⁸¹ V reakci na zasedání v Jajci svolal Mihialović zasedání pravicových stran do vesnice Ba, které se konalo 25. ledna 1944. Zde bylo rozhodnuto o vytvoření politické organizace, která bude po osvobození usilovat o uchování monarchie. Vzniklá Jugoslávská národní demokratická jednota byla od začátku mrtvým dítětem.⁸² Slovinská buržoasie začala připravovat plány na vyhlášení nezávislého slovinského státu. Opozice v Chorvatsku, která byla reprezentována Selskou stranou, zůstala dále nečinná, oproti tomu mezi ustašovci začalo vznikat hnutí, které připravovalo Paveličovo svržení, bylo však odhaleno a předáci byli popraveni.⁸³

Zasedání v Jajcích sice dopadlo úspěšně, německá ofenzíva však pokračovala a vrchní velení muselo ustoupit do Drvaru, kam se přemístily i zahraniční vojenské mise. V únoru se k nim přidala i sovětská mise. V této době se Tito začal chovat jako hlava státu, bydlel na hradě, scházel se s intelektuály, dokonce souhlasil z vytvořením vlastního kultu, který byl velmi podobný tomu stalinskému. Randolph Churchill psal v jednom dopise s pobavením a ironií svému otci o Titovi: „*Jeho kancelář je celá pokrytá padákovým hedvábím a podobá se spíš hnízdečku lásky noblesní kurtizány než úřadu gerilového vůdce.*“⁸⁴ V březnu 1944 začala britská vláda naléhat na krále Petra, aby odvolal dosavadního předsedu vlády Puriće a nahradil ho

⁸¹ TEJCHMAN, *Boj o Balkán*. s. 125.

⁸² Tamtéž, s. 127

⁸³ TEJCHMAN, Miroslav, *Sovětizace východní Evropy. Země střední a jihovýchodní Evropy v letech 1944–1948*, Praha 1995, s. 126.

⁸⁴ PIRJEVEC, s. 147.

politikem umírněnějším, který by byl schopen dohodnout se s Titem. To se podařilo až v červnu.

Operace Rösselsprung a socialistická revoluce v Jugoslávii

Zhoršující se německá vojenská situace donutila Hitlera vydat rozkaz z 29. října 1943 o společném boji na jihovýchodě Evropy a využívání národních jednotek. Tento rozkaz se vztahoval i na jednotky četníků, které přestaly bojovat s okupačními úřady a bojovaly jenom proti partyzánům. Tento rozkaz dokazuje kritickou německou situaci, neboť Hitler do této doby považoval boj četníků s Titem za krycí manévr, který měl skrýt spojeneckou invazi na Balkánský poloostrov.⁸⁵ Díky zastavení bojů s Němci, a materiální pomoci z jejich strany dokázal Mihailović postavit do boje s partyzány opět značnou sílu. Jenom v Srbsku měl k dispozici 35 000 bojovníků organizovaných do 38 sborů.⁸⁶ Po tomto definitivním obratu je mohli partyzáni oprávněně považovat za kolaboranty. Někteří velitele četnických oddílů se s touto situací nehodlalo smířit a přešli k partyzánům. Na četnické přeběhnutí negativně reagovali i západní spojenci. Velká Británie odsoudila četníky a začala stahovat svoje vojenské mise z jejich štábu. Američané zde své mise ponechali s odůvodněním, že četníci zachránili spojenecké piloty, kteří havarovali nebo byli sestřeleni nad jimi kontrolovaným územím.

Začátkem roku 1944 ovládali partyzáni rozsáhlé území Jugoslávie. Jediné oblasti, které přímo neovládali, byly částečně Srbsko, Slovinsko a Chorvatsko. Západní spojenci začali velice aktivně pomáhat partyzánskému hnutí. V lednu 1944 začali spojenci přijímat specialisty pro budoucí tankové a letecké jednotky jugoslávské armády.⁸⁷ V polovině dubna byla v Itálii zformována 1. tanková brigáda Národně osvobozené armády. Brzy vznikly dva letecké pluky, které byly nasazeny v Bosně a na dalmatském pobřeží. Jenom letecky bylo do Jugoslávie dopraveno na 9000 tun vojenského materiálu, zbytek byl dopraven námořní cestou. Na letecké krytí bylo vyčleněno přes 300 bombardérů a 200 stíhaček.⁸⁸ Ranění partyzáni byli

⁸⁵ BLOCH, Michael, Ribbentrop, PRAHA, 1994, s. 337.

⁸⁶ ŠESTÁK, s. 239

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ Tamtéž, s. 240.

přijímání v italských nemocnicích. Partyzáni měli úspěch i na diplomatickém bojišti. Tito vyslal jednu misi do Moskvy a druhou do Káhiry a Londýna. Tyto mise měly zajistit další podporu ze strany spojenců.

Němci v tuto dobu již neměli vojenskou sílu na zničení veškerých partyzánských sil. Pokusili se tedy nepříznivou situaci zvrátit další operací, která měla za úkol zajmout Vrchní štáb či alespoň Tita, jehož ztráta by partyzány na určitou dobu paralyzovala. Dále si od úspěchu slibovali přerušení zahraničních dodávek pro partyzány. Již v roce 1943 dokázali Němci rozluštit kód, kterým Vrchní štáb komunikoval se západními spojenci.⁸⁹ Nemohli jej však zaměřit kvůli neustálým přesunům. Po přesunutí do Drvaru je však dokázali lokalizovat. Drvar byl okamžitě podroben leteckému průzkumu. Němcům pomáhalo Titovo vytlačení ze Srbska, když se zde pokoušel získat větší mocenskou základnu. Tento neúspěch přiměl Hitlera naplánovat operaci Rösselsprung.

Dne 6. května se německé síly rozložily v oblasti Buguno – Jajce – Banja Luka – Bihać – Knin.⁹⁰ O šest dní později se začal projednávat útok na Drvar a počet úkolů pro tuto operaci byl rozšířen o zajištění spojeneckých misí. Ty byly na poslední chvíli přesunuty na periferii města Drvar, kde neprobíhaly silné boje. Jejich přesunutí přesvědčilo Tita, že spojenci o útoku věděli.⁹¹ Útok měl být veden letecky pomocí výsadkářů a kluzáků, poté následoval další útok, který vedl 5. horský sbor na území Bosny. Samotný útok na Drvar byl součástí mnoha dalších vojenských akcí, které probíhaly ve Slovinsku, Slavonsku a Vojvodině, západní a východní Bosně, na Černé Hoře, v Srbsku a Makedonii.⁹² Na útok do Drvaru měli Němci vyčleněno na 20 000 vojáků.⁹³ Partyzáni měli mnohem slabší síly. Přímo v Drvaru dva prapory právě tvořící se ženijní brigády přibližně 150 posluchačů důstojnické školy a 800 účastníků

⁸⁹ http://www.valka.cz/clanek_12289.html [2013-04-09]

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ PIRJEVEC, s. 163.

⁹² Tejchman, Boj o Balkán, s. 131.

⁹³ Útoku se také účastnily jednotky četniku a Ustaši.

komunistického sjezdu mládeže. Ochranu Vrchního štábu měl na starost strážní prapor. V okolí města se nacházela 3. brigáda a 6. ličská divize.⁹⁴

Útok začal 25. května 1944 bombardováním Drvaru.⁹⁵ Samotný výsadek začal v 7:45 a do dvou hodin byl Drvar obsazen Němci.⁹⁶ Ve městě však Tita nenalezli, ten se kvůli bombardování přesunul do jeskynního komplexu spolu s Vrchním štábem. Odtud se později museli stáhnout kvůli německému postupu. Ten byl zpomalen strážným praporem, kde ženy tvořily jednu rotu. Tím Tito získal čas k přesunu na letiště.⁹⁷ Němcům se podařilo pouze nalézt Titovu novou maršálskou uniformu.⁹⁸ Během několika hodin, zaútočili partyzáni čímž donutili německé výsadkáře k ústupu na hřbitov, kde se bránili celou noc. Následující den je vysvobodila 7. divize zbraní Prinz Eugen. Drvar padl do německých rukou.

Tito byl spolu s Vrchním štábem evakuován letecky na Bari, což je přístavní město v jižní Itálii. Odtud byl převezen na ostrov Visu. Němci sice drželi Drvar. Díky útoku 26. divize jugoslávské armády. Který byl veden z ostrova Visu na ostrov Brač. Vznikla pro Němce nebezpečná situace, proto byla většina německých sil stažena ze západní Bosny a byla posílena oblast Splitu.⁹⁹ To umožnilo partyzánům přejít do útoku a Drvar získat zpět. Operace Rösselsprung byla největším fiaskem německých sil na Balkáně. Podařilo se sice partyzánům zasadit těžkou ránu a obsadit některé menší oblasti, ale zničit Vrchní štáb se nezdařilo.

Tato situace velmi vyhovovala Churchillovi, protože na jeho nátlak byl v dubnu odvolán jugoslávský předseda vlády Purić. Jehož nástupcem byl Ivan Šubašić. Purićovo odvolání definitivně zlomilo vaz četnickému hnutí, na druhé straně byl Šubanić obdivovatelem partyzánského hnutí. Churchill ve zprávě

⁹⁴ http://www.valka.cz/clanek_12289.html [2011-04-14]

⁹⁵ <http://www.bundesheer.at/omz/ausgaben/artikel.php?id=455> [2013-04-08]

⁹⁶ Průběh útoku viz příloha č. 4.

⁹⁷ <http://www.vojsko.net/index.php/armady/128-waffen-ss/ostatni-nemecke-jednotky-waffen-ss/942-ss-fallschirmj-ger-battalion-500-600> [2013-04-09]

⁹⁸ Viz příloha č. 5.

⁹⁹ STARAJEVIĆ, s. 490.

Edenovi poznamenal o Titovi na Visu: „Nyní, když je v bezpečí pod naší ochranou na Visu, je nejvhodnější příležitost mu to vysvětlit.“¹⁰⁰ Tito pochopitelně věděl, co od něho Churchill čeká. Na schůzce v Casertě, která se konala 12. a 13. srpna Tito vytrvale zastíral revoluční obsah povstání.¹⁰¹ Setkání těchto dvou mužů nepřineslo žádný úspěch. Nicméně se oba dohodli, že jediná cesta k dohodě vede přes Šubašice. Tito se proto se Šubašicem dohodl ve dnech 16. a 17. srpna. Šubašić přislíbil materiální pomoc Titovy a velitel partyzánů vyzval všechny vojáky kolaborantských, aby vstoupily do jeho jednotek za příslib amnestie, pokud jejich zločiny nebyly příliš vážné.¹⁰²

Kapitulace Rumunska a Bulharska znamenala obklíčení Srbska sovětskými jednotkami. Partizánským cílem byla kromě rozšíření a upevnění osvobozených území hlavně příprava útoku na Srbsko, které doposud bezpečně ovládali Němci za podpory Nedičových jednotek a Mihailovičových četníků. Partyzánům se během bojů na řekách Drině, Ibaru podařilo nepřátelské jednotky donutit k ústupu a postoupit do pohoří Jastrebac a Kopaonik, čímž začali narušovat spojení Němců s jejich jednotkami v Řecku a Podunají. V cestě jim stál Bělehrad, který se změnil v pevnost německých, Nedičových a četnických sil.¹⁰³

Na příchod sovětských vojsk reagoval Tito nadšeně. Začal uvažovat o útěku z ostrova Vis do Moskvy. Útěk připravil velitel Ozny¹⁰⁴ Ranković. Uskutečnil se v noci z 18. na 19. září. 1944. Když Britové zpozorovali, že jejich vzácný host utekl, ostře protestovali. Tito mezitím letěl do rumunského města Craiova, kde sídlil hlavní štáb Fjodora Ivanoviče Tolbuchina odkud pokračoval dál do Moskvy. Zde se setkal se Stalinem, který ho oslovil jménem, které používal, když byl agentem Kominterny. Na jednání mezi Titem a Stalinem bylo dohodnuto, že sovětské jednotky vstoupí do Jugoslávie jako vojska spojenecká a nikoliv jako osvoboditelé.

¹⁰⁰ PIRJEVEĆ, s. 164.

¹⁰¹ Viz příloha č. 6.

¹⁰² ŠESTÁK, s. 242.

¹⁰³ <http://druhavalkonec.euweb.cz/jugoslavie%2044.htm>

¹⁰⁴ Útvar pro ochranu čistoty národa

Tito poté pokračoval opět do Crainova, kde s maršálem Tolbuchinem připravovali operaci na osvobození Bělehradu. Mezitím sovětská vojska nezadržitelným tempem postupovala přes Kladova a Djerdap k Bělehradu. Této operace se účastnily Bulharské jednotky. Četníci nekladli postupujícím Sovětům žádný odpor a spíše jim pomáhali. Sovětské jednotky toho hojně využívaly a po skončení operací je ihned zajaly a poslali na Sibiř nebo je vydaly partyzánům. Mihailovičovi nezbývalo než opustit Srbsko a stáhnout se do Sandžaku a Bosny. První problémy mezi Titem a Tolbuchinem nastaly 19. října 1944. Problém spočíval v tom, které jednotky vstoupí do Bělehradu. Tito požadoval, aby první do Bělehradu vstoupili partyzáni, ale Tolbuchin byl proti.

Nakonec Tolbuchin dovolil partyzánům, aby si vylezli na sovětské tanky a společně tak 20. října 1944 obsadili po týdenních bojích Bělehrad.¹⁰⁵ Obsazení Bělehradu znamenalo konec plánu Hitlera na spojení armád E a F se Srbskou skupinou a vytvoření mohutného obranného jižního křídla východní fronty.¹⁰⁶ V obsazeném Bělehradě začala okamžitě Ozna vyhledávat kolaboranty a příslušníky Nedićových sil. Čištění Bělehradu se dá chápat jako odvěta za popravy komunistů, kterých se dopouštěly Nedićovy jednotky. Po osvobození Bělehradu nebyl nalezen žádný živý komunista. Mezitím vyvstal další problém mezi Titem a Tolbuchinem. Sověští vojáci si v Srbsku počínali jako na obsazeném území a dopouštěli se vražd, krádeží a znásilňování. Došlo to tak daleko, že Tito musel oficiálně protestovat u sovětského velení.¹⁰⁷

Do konce roku 1944 bylo osvobozené celé Srbsko, Makedonie, Černá Hora a Vojvodina.¹⁰⁸ Na osvobozených územích byla provedena mobilizace do partyzánských jednotek. Počátkem roku 1945 měla partyzánská armáda již 600 000 mužů. Současně z existujících brigád, sborů a divizí byly vytvořeny 1., 2., 3. a později 4. armáda. Název Národně osvobozené armády byl změněn na název Jugoslávská armáda a Nejvyšší štáb byl reorganizován na

¹⁰⁵ PELIKÁN, *Dějiny Srbska*, s. 433.

¹⁰⁶ TEJCHMAN, *Boj o Balkán*, s. 133.

¹⁰⁷ PIRJEVEĆ, s. 166.

¹⁰⁸ Viz příloha č. 7.

generální štáb.¹⁰⁹ Německo se snažilo stáhnout své vojáky na obranu z Řecka. Díky rychlému manévru Jugoslávské armády byli Němci, zataženi do dvouměsíčních bojů, které je stály mnoho sil.¹¹⁰

Jugoslávská armáda v součinnosti se sovětskými jednotkami v Maďarsku a jednotkami anglo-americkými zasazovala v první polovině roku 1945 poslední rány německým ozbrojeným silám a zbylým kolaboračním jednotkám. Němci ve snaze stabilizovat frontu v Rakousku a severní Itálii podnikli jednu z posledních ofenzív v povodí řeky Sávy, která po počátečních úspěších ztroskotala.¹¹¹ Krátce poté v březnu podnikly dvě jugoslávské armády protiútok a na mnoha místech prorazily německou obranu. Na začátku března se udála ještě jedna důležitá událost, to bylo předání moci Petra II., který 3. března předal vládu trojici regentů Srdanu Budisavljevići, Ante Madići a Dušanu Sereneci. Tito získal post předsedy vlády, a komunisté obsadili klíčové posty.¹¹²

Chorvatsko po celou dobu války bylo věrným spojencem Německa, jemuž vděčilo za svůj vznik.¹¹³ Postupem času se Ustaša držela u moci čím dál tím hůře, až nakonec zůstala pomocí německých ozbrojených sil. Po pádu Bělehradu začaly přípravy na evakuaci ustašovských představitelů na území Třetí říše.¹¹⁴ Navíc se k nim dostávaly informace o masakrech německé menšiny, která sympatizovala s okupačními orgány.¹¹⁵ Po průlomu fronty jugoslávskou armádou, Pavelić spolu s vládou opustil 6. května 1945 Záhřeb. Předtím ještě nabídl Mačekovi plnou moc nad Chorvatskem, ten však

¹⁰⁹ TEJCHMAN, *Boj o Balkán*, s. 134.

¹¹⁰ Proti Němcům byli do boje postaveni čerství rekruti, kteří je sice dokázali zastavit, ale za cenu vysokých ztrát.

¹¹¹ TEJCHMAN, *Boj o Balkán*, s. 134.

¹¹² <http://edvard.blogz.cz/2009/02/19/sovetsko-%E2%80%93-jugoslavsky-konflikt/> [2013-04-11]

¹¹³ BLOCH, s. 294.

¹¹⁴ HERMAN, s. 50.

¹¹⁵ Maďarská menšina byla ušetřena, kvůli budoucí sovětizaci Maďarska a Stalin se domníval, že by to negativně ovlivnilo jejich vztahy.

odmítl.¹¹⁶ Záhřeb byl osvobozen 8. května 1945. Ve stejný den vyhlásil Leon Rupnikov nezávislost Slovinska, ta však existovala pouze dva dny.¹¹⁷

Mihailovići bylo na posledním jednání Ústředního národního výboru doporučeno dohodnout se s Titem. Mihailović to odmítl a s 10 000 špatně vyzbrojenými četníky se vydal, na 300 km pouť zpět do Srbska, kde chtěl vyvolat povstání, o kterém doufal, že mu pomůže získat přízeň západních spojenců. Byl však odražen a s posledními věrnými jednotkami vedl válku s Titem. Poslední jednotky Wehrmachtu, Ustaši a kolaborantských ozbrojených sil se vzdaly 15. května 1945. Tím skončila válka v Jugoslávii, která trvala 4 roky. Spojenečtí velitelé vydali zajaté jednotky zpět do Jugoslávie. Zajetí civilisté byli většinou propuštěni. Vojáci byli ve většině případů zastřeleni. Král Petar II. byl sesazen 29. listopadu 1945. Zůstal v exilu, kde zemřel v roce 1970. Pohřben je ve státu Illinois.

Boje však pokračovaly až do následujícího roku. Jednalo se především o střety se zbytkem četníků a jejich velitelem Mihailovićem, který byl zajat v březnu roku 1946 a postaven před soud. Jeho proces byl však zmanipulován komunisty. Ti nedovolili, aby vypovídali spojenečtí letci, kterým jeho hnutí zachránilo život a dopravilo je zpět ke spojencům. Byl odsouzen k trestu smrti a 18. června 1946 popraven a pohřben na neznámém místě.

Stejný rozsudek čekal i generála Rupnika, který byl zastřelen 4. září téhož roku jako Mihailović. Někteří zločinci trestu unikli. Pavelićovi se podařilo utéci do zahraničí. Zemřel v roce 1959 v madridské nemocnici. Stejně štěstí měl i ministr vnitra v Chorvatsku Adrija Arkutović, který unikl do U.S.A. Zde však byl v roce 1984 zatčen a vydán do Jugoslávie kde byl následně popraven.¹¹⁸ Vítězství partyzánů znamenalo i politické změny v Jugoslávii. Po válce zaniká monarchie a vzniká Socialistická federativní republika Jugoslávie. Kde Tito zastává post ministra obrany. Od roku 1953 se stává prezidentem.

¹¹⁶ HERMAN, s. 50.

¹¹⁷ ŠESTÁK, s. 241.

¹¹⁸ HERMAN, s. 50.

V této funkci se udržel až do své smrti v roce 1980. Jugoslávské zprávy tvrdí, že během války přišla Jugoslávie přibližně o 1,7 milionu obyvatel. Současní autoři se spíše kloní k číslu 1,1 milionu obyvatel a dřívější číslo vysvětlují snahou režimu o získání větších reparací.¹¹⁹ Největší ztráty zaznamenali Srbové, kteří byli nejvíce vražděni Ustašou. V ustašovském koncentračním táboře Jasanovac zemřelo podle odhadů 320–340 tisíc Srbů, několik desítek tisíc židů, Romů a Chorvatů, kteří byli proti Ustaše.¹²⁰ Hodně koncentračních táborů bylo převzato komunisty, kteří sem zavírali své odpůrce a jeden čas dokonce členy partyzánského hnutí. Titova vláda byla velmi tvrdá, která ničila jakékoliv projevy nacionalismu, čímž byl zabezpečen klid v tomto státě na 30 let.

¹¹⁹ ŠESTÁK, s. 245.

¹²⁰ <http://www.ushmm.org/wlc/en/article.php?ModuleId=10005449> [2013-04-13]

Závěr

Během 2. světové války zuřil partyzánský odboj na celém území Evropy, které bylo okupováno Německem. Každý stát měl vlastní způsob odboje. Od vydávání ilegálních letáků po ozbrojený boj. Kromě ozbrojeného boje v Jugoslávii bylo jediné povstání takto živelné, a to Varšavské. V mnoha státech vedli odboj komunisté, jako vzdor dosavadní politice daného státu, ve kterém žili.

Takovýmto státem byla i Jugoslávie, která se díky své zahraniční politice stala obětí německého útoku a následovného rozdělení. Na troskách tohoto státu, díky absenci demokratických stran, vznikl silný komunistický odboj. Jugoslávský odboj znamenal pro Němce a jejich spojence veliké nebezpečí především v pozdějších letech. Přes tento stát probíhalo mnoho tras, které zajišťovaly spojení mezi jednotkami v Řecku a Africe. Dále tyto trasy zajišťovaly přepravu surovin do Německa. Především dováželi z Rumunska ropu, na které bylo Německo závislé.

Partyzánské povstání, na rozdíl od četnického hnutí, dokázalo dát obyvatelstvu nacionální program a tím si získat mnoho přívrženců. Některé přívržence však ztratilo díky svým represím proti vyšší vrstvě jugoslávské společnosti. Během okupace Jugoslávie dokázali partyzáni unikat ze všech německých ofenzív a osvobodovat rozsáhlá Jugoslávská území. Na diplomatickém bojišti dosáhli úspěchu, když je spojenci uznali za bojující stranu. Po válce, díky sympatiím obyvatelstva, dokázali svrhnout královskou vládu a vytvořit federaci několika států. Politicky se prezident Tito orientoval na východ od Sovětského svazu. Později se díky roztržce se Stalinem otevřel i západu. Tímto krokem se stala Jugoslávie objektem zájmu západních velmocí, které vedly ekonomický boj o tento stát spolu se Sovětským svazem.

Seznam literatury

Tištěné prameny

SECKENDORF, Martin, *Europa unterm Hakenkreuz, Die Okkupationspolitik des deutschen Faschismus (1938–1945) Achtbändige Dokumentenedition Band VI: Die Okkupationspolitik des deutschen Faschismus in Jugoslawien, Griechenland, Albanien, Italien und Ungarn (1941–1945)*, Berlín, Heidelberg, 1992.

Literatura

BLOCH, Michael, *Ribbentrop*, Praha, 1994.

BRANDES, Detlef, *Exil v Londýně 1939–1949, Velká Británie a její spojenci Československo, Polsko a Jugoslávie mezi Mnichovem a Teheránem*, Praha 2003.

HABRNÁL, Miloš, „*Rupnikova Linie*” a ostatní jugoslávská opevnění z let 1926-41, Dvůr Králové nad Labem 2004.

HERMAN, Karel, *Boj evropských národů proti fašismu v letech 1933–1945*, Praha 1988.

HRADEČNÝ, Pavel, *Dějiny Řecka*, Praha 2001.

JOUVENAL, Renaud de, *Tito maršál zrádců*, Praha 1951.

KENETH, Macksey, *Zapalte Evropu! Partyzáni v Evropě za 2. Světové války*, Brno 2000.

KONEČNÝ, Vratislav, *Válka revue*, Brno 2009.

PELIKÁN, Jan, *Dějiny Jugoslávie (1918–1991)*, Praha 1994.

PELIKÁN, Jan, *Dějiny Srbska*, Praha 2005.

PIRJEVEC, Jože, *Jugoslávie 1918–1992 : vznik, vývoj a rozpad Karadjordjevicovy a Titovy Jugoslávie*, Praha 2000.

RIDLEY, Jasper, *Tito. Životopis otce Jugoslávie*, Londýn 1995.

RYCHLÍK, Jan, *Mezi Vídní a Cařihradem*, Praha 2009.

STARAJEVIĆ, Veselín, *Dějiny Jugoslávii*, Praha 1970.

ŠESTÁK, Miroslav, *Dějiny jihoslovanských zemí*, Praha 1998.

TEJCHMAN, Miroslav, *Balkánský fašismus: Fašistické hnutí a organizace*

v zemích jihovýchodní Evropy, Praha 1989.

TEJCHMAN, Miroslav, *Boj o Balkán: balkánské státy v letech 1939–1941*, Praha 1982.

TEJCHMAN, Miroslav, *Sovětizace východní Evropy. Země střední a jihovýchodní Evropy v letech 1944–1948*, Praha 1995.

TEJCHMAN, Miroslav, *Ve službách Třetí říše, Hitlerovy zahraniční jednotky*, Praha 1999.

VUKSIC, Velimir, *Tito's Partisans 1941–45*, Oxford 2003.

VYKOUKAL, Jan, *Vznik Vývoj a rozpad Sovětského bloku 1944–1989*, Praha 2000.

Internetové odkazy

http://www.druhasvetova.kx.cz/?p=partyzani/Jugoslavsti_partyzani

<http://druhavalkakonec.euweb.cz/jugoslavie%2044.htm>

<http://edvard.blogz.cz/2009/02/19/sovetsko-%E2%80%93jugoslavsky-konflikt/>

<http://www.bundesheer.at/omz/ausgaben/artikel.php?id=455>

<http://www.ushmm.org/wlc/en/article.php?ModuleId=10005449>

http://www.valka.cz/clanek_12289.htm

<http://www.vojsko.net/index.php/armady/128-waffen-ss/ostatni-nemecke-jednotky-waffen-ss/942-ss-fallschirmj-ger-battalion-500-600>

Resumé

In my work, I focused on the resistance fighters in the former Yugoslavia. After explaining the two resistance groups I chose the guerrilla movement, which I have tried to map during the period of 1941-1945. I partially mapped politics of pre-war Yugoslavia too. For my work, I drew on Czech literature but also in German and English sources.

During the year 1941 was still showed the importance of the Balkans to Germany. Most important was the state of Yugoslavia. Germany gained oil and minerals from Yugoslavia. Hitler needed permission to move troops and war material needed to attack Greece. In Greece, this time fought Italy against Greek and English troops.

Italy was threatened defeat and the loss of Albania. Yugoslavia did not help its Greek ally too much, trying to maintain a neutral policy. This policy does not work and Yugoslavia came into Axis. Serbian people it badly and carried out the coup and the government handpicked by Prince Peter II. Although the new government has pledged loyalty to Germany, Hitler ordered the attack and occupation of Yugoslavia. Occupied Yugoslavia was divided into several parts. The new state of Great Croatia was established.

After the destruction of Yugoslavia the resistance groups were formed on the ruins of former state. The democratic wing formed by Mihailovic's Chetniks and communist Partisans led by Tito. The first fight cause Chetniks, but quickly due to repression by them disappear. These contrary frees several areas around the town of Užice. At this time starts split between the Chetniks and the guerrillas. Guerrillas must give way to other parts of Yugoslavia. During the following years the guerrillas retreated from the liberated territories. During these retreats was created AVNOJ office, which at its second meeting condemns the betrayal of Chetniks and connected with the western allies.

Western allies become interested for Tito more, because fight between Chetniks and occupiers was ended.

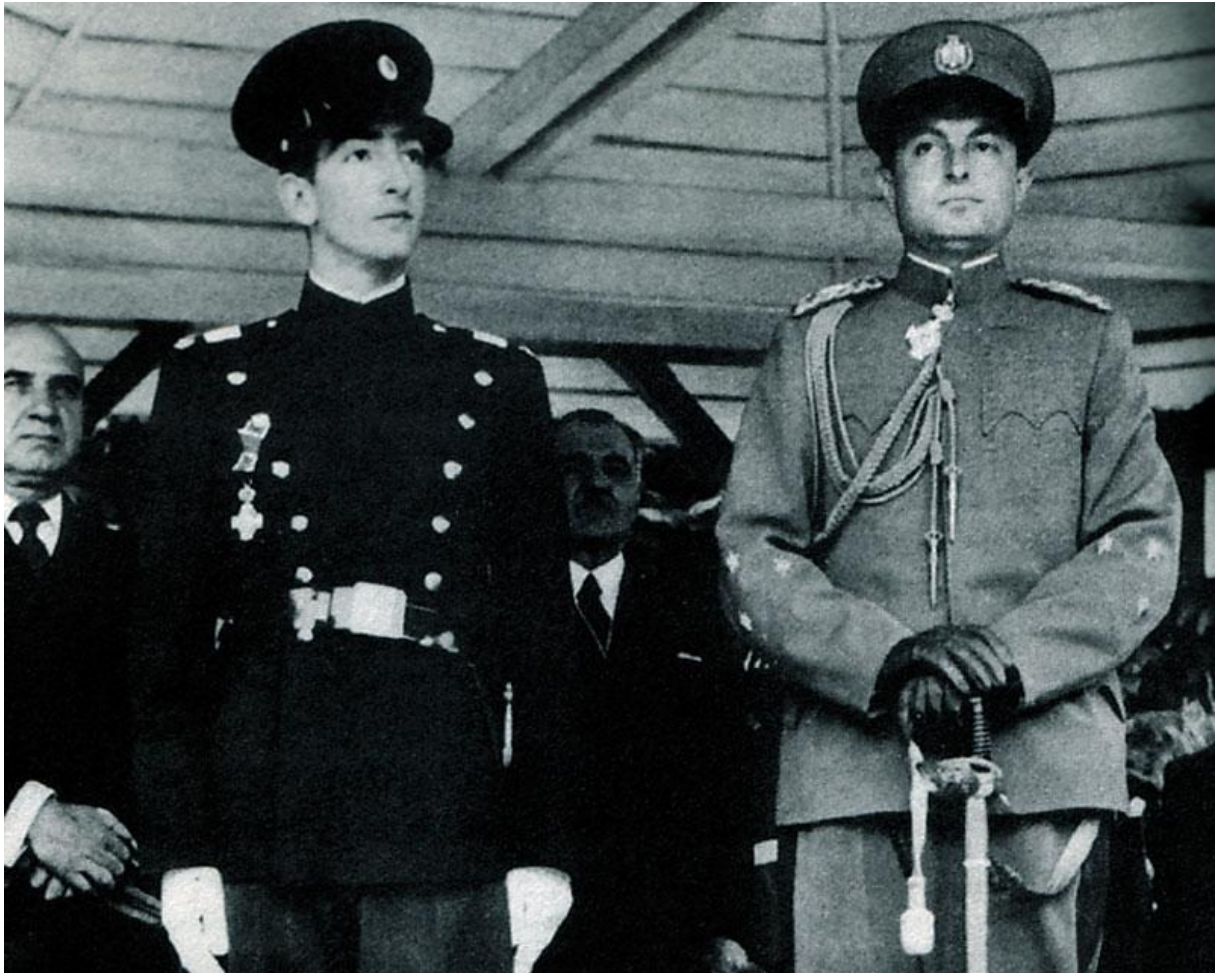
In May 1944, is scheduled to last offensive, which bears the name Rösselsprung. This operation ends with a big fiasco. Tito was setted under British protection, where flees to Moscow. From there, he returns to coordinated attack on Belgrade, which is released October 1944. Next year was liberated Zagreb in May and war in Yugoslavia was ended. However, the fight lasts until the following year when Mihailović was captured and executed. Along with him are executed leaders of the Croatian Ustasha, some of them many years after the war.

Přílohy

Příloha č. 1 (princ Petr II. a regent Pavel)

Zdroj:

<http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/reportaze/aktuelno.293.html:358022-Pavle-Karadjordjevic-verovao-u-istinu-o-Trojnem-paktu>

Příloha č. 2

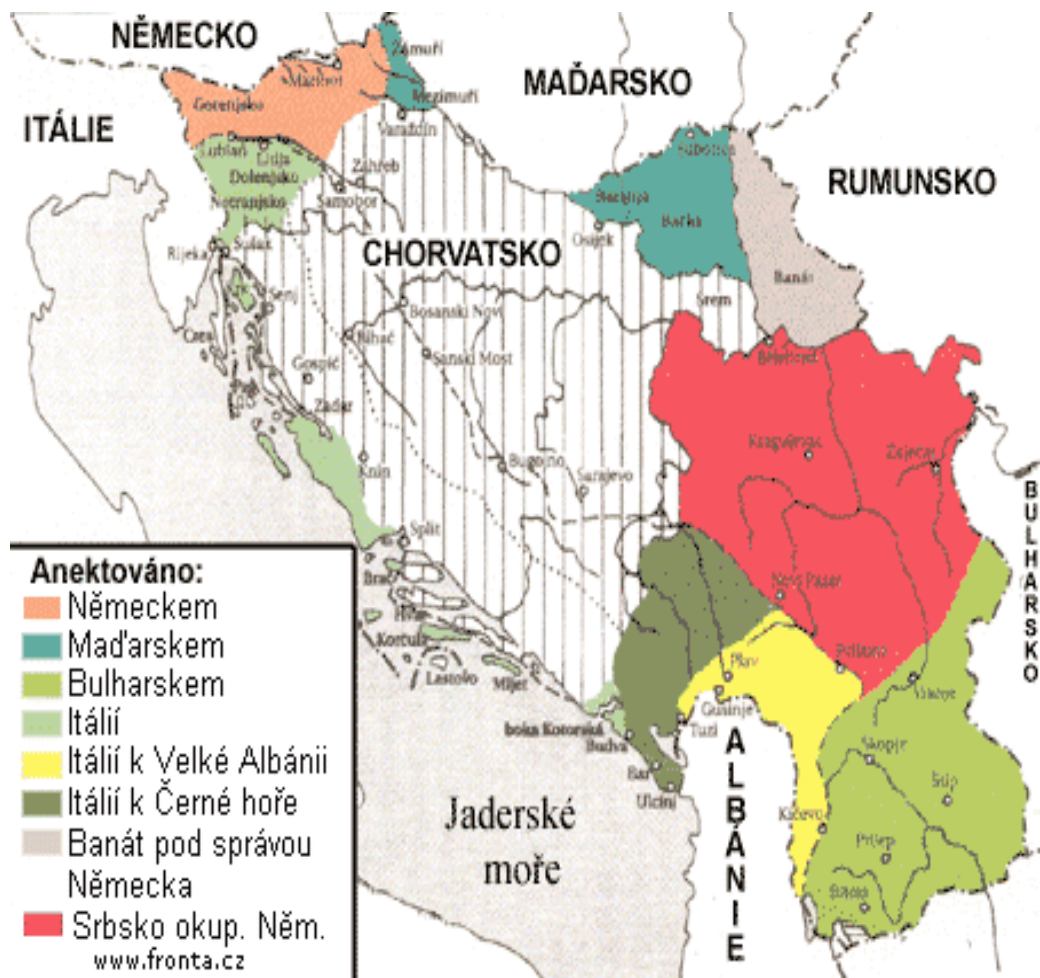
Zdroj:

<http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/reportaze/aktuelno.293.html:358022-Pavle-Karadjordjevic-verovao-u-istinu-o-Trojnom-paktu>

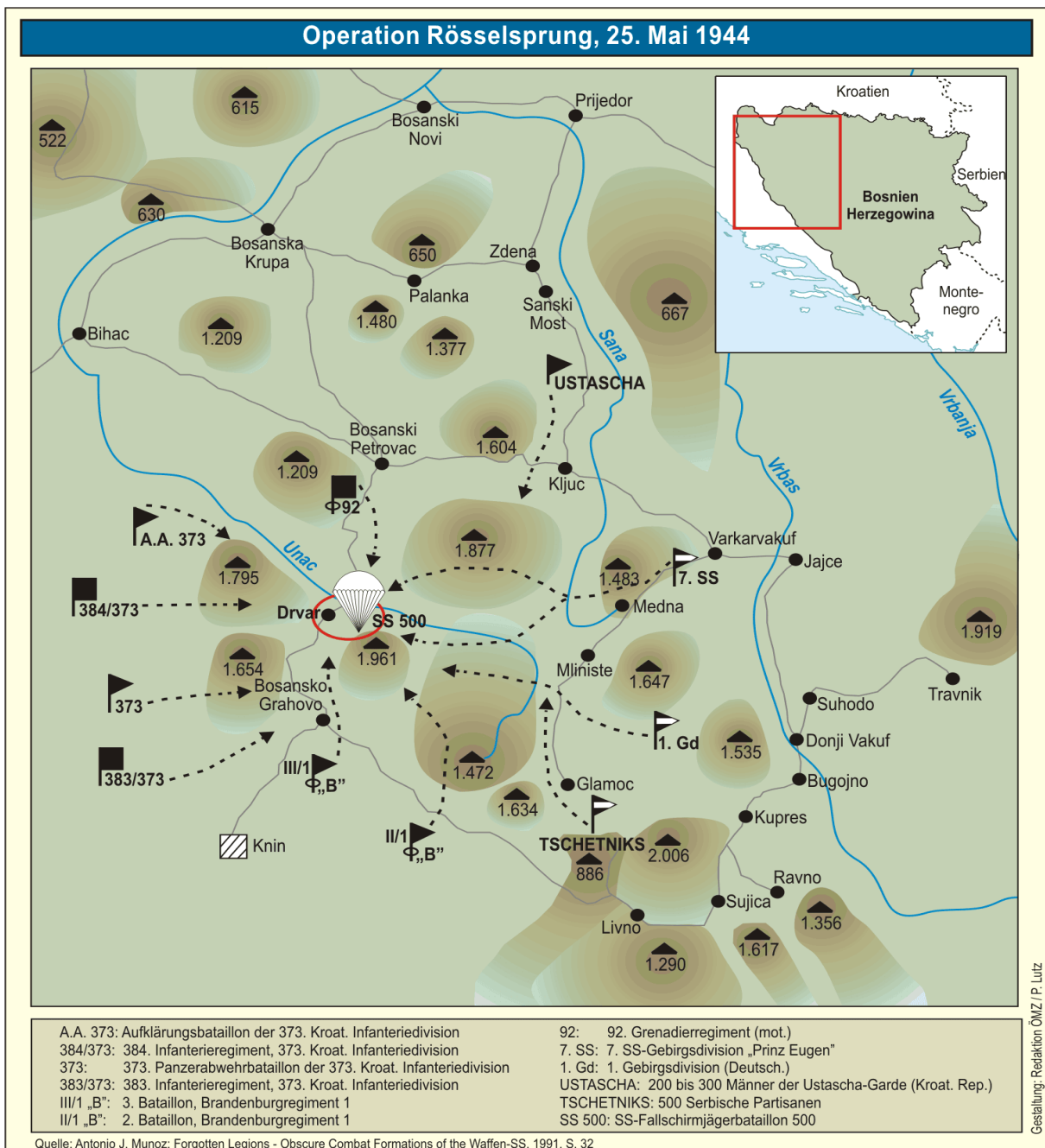
Příloha č. 3.

Zdroj: http://www.druhasvetova.kx.cz/?p=partyzani/Jugoslavsti_partyzani

Příloh č. 4

zdroj: http://www.valka.cz/clanek_12289.html

Příloha č. 5.

Zdroj: http://www.valka.cz/clanek_12289.html

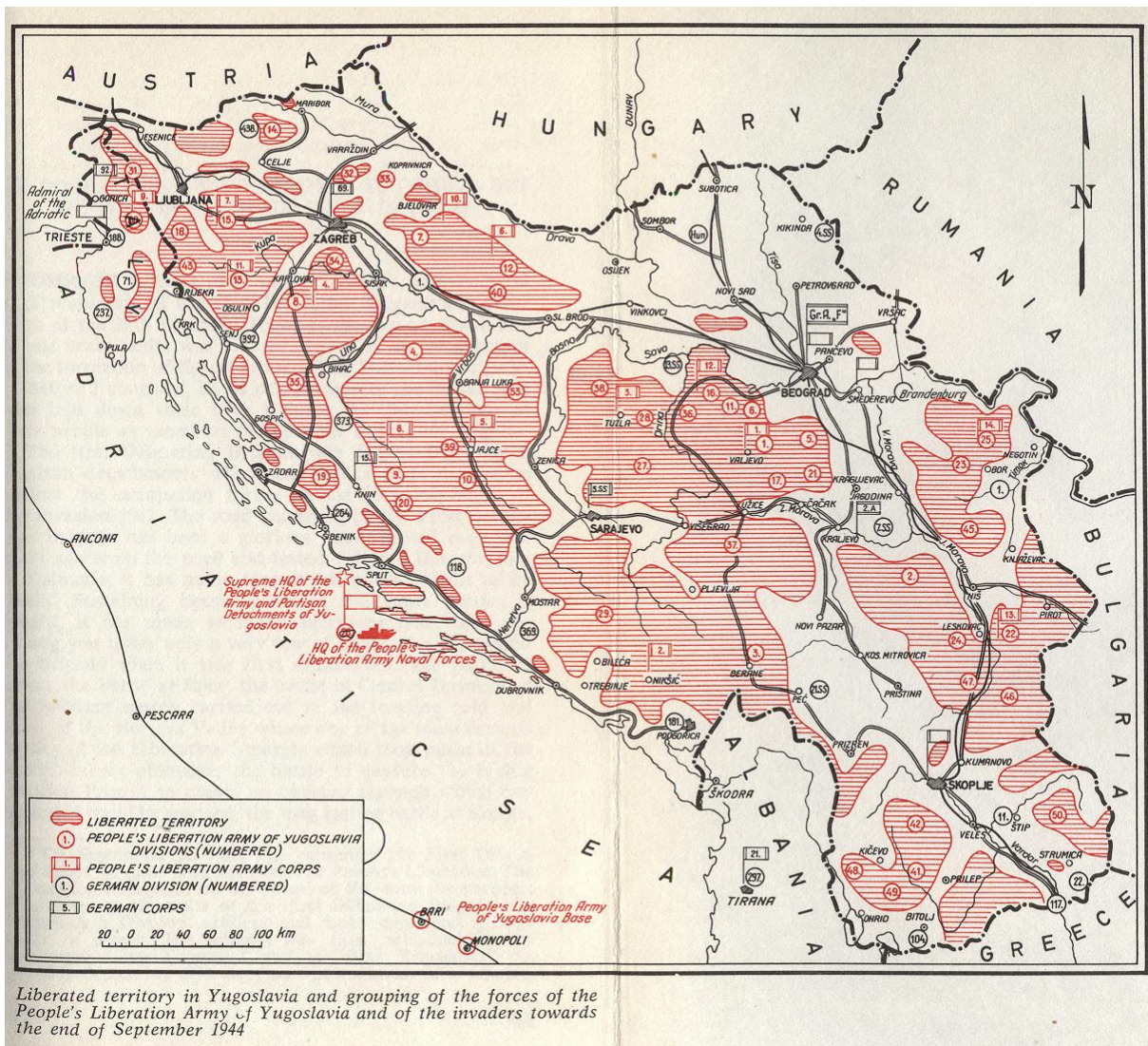
Příloha č. 6.

Zdroj: http://ww2db.com/image.php?image_id=15707

Příloha č. 7.

Zdroj: <http://druhavalkakonec.euweb.cz/jugoslavie%2044.htm>

Liberated territory in Yugoslavia and grouping of the forces of the People's Liberation Army of Yugoslavia and of the invaders towards the end of September 1944